

Kādu nodokļu maksāšanas sistēmu izvēlēties?

1.daļa. Valsts un nodokļu nolūks. PVN	1
1.Praktiskais uzdevums. Nosakiet, vai ir izdevīgi kļūt par PVN maksātāju.	4
2a daļa. Patentmaksa.....	4
2b daļa. Mikrouzņēmuma nodoklis.	6
2. praktiskais uzdevums. Nosakiet, vai Jums kā juridiskai personai būtu izdevīgi kļūt par mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju.	9
3a daļa. Autoratlīdzība.....	9
3b daļa. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ieņēmumu pārsniegumu par izdevumiem.	11
3.praktiskais uzdevums. Nosakiet, kurš no nodokļu maksāšanas režīmiem Jums būtu izdevīgākais, ja izvēlēšities saimniecisko darbību veikt kā fiziska persona.....	14

Ir plaši pazīstams izteiciens, kuru piedēvē ASV tēvam dibinātājam Bendžaminam Franklinam 1789.gadā, ka nav iespējams izbēgt no nāves un nodokļiem. Autors gan jau 1716.gadā bija Kristofers Bulloks, kurš rakstīja: “Pasaulē neparko nevar būt pārliecināts, izņemot nāvi un nodokļus”. Tā bija 18.gadsimtā un tā ir arī mūsdienās.

Jūsu mācīšanās mērķi šajā nodarbībā varētu būt:

1. Noteikt Jums piemērotāko nodokļu maksāšanas sistēmu, ja izvēlēšities izveidot savu SIA
2. Noteikt Jums piemērotāko nodokļu maksāšanas sistēmu, ja izvēlēšities veikt saimniecisko darbību kā fiziska persona.

1.daļa. Valsts un nodokļu nolūks. PVN

Visā pasaulē, arī Latvijā, valdības iekasē nodokļus. Nodokļiem ir divas funkcijas – fiskālā un regulējošā. **Fiskālā** funkcija nozīmē savākt naudu Valsts kasē, lai tālāk to izlietotu valsts funkciju īstenošanai. **Regulējošā** funkcija nozīmē ar zemiem nodokļiem kaut ko veicināt, vai ar augstiem nodokļiem kaut ko bremsēt.

Tipisks šāda regulējoša nodokļa piemērs ir akcīzes nodoklis. Ja valdība vēlas iedzīvotājus atturēt no alkohola vai tabakas pirkšanas, tā paaugstina akcīzes nodokli. Tas ir sava veida naudas sods. Ar to apliek arī neveselīgos saldus gāzētos dzērienus un daudzas citas lietas. Diemžēl, ne visos gadījumos šis nodoklis izskatās pamatots. Ar akcīzes nodokli apliek arī degvielu un tas sastāda vairāk kā

2/3 no degvielas cenas. Protams, mērķis var skanēt skaisti – mazināt piesārņojumu, sastrēgumus, utt. Rīgā ērtāk ir braukt ar sabiedrisko transportu, ja nav jānokļūst kādā īpaši nomaļā un tālā vietā. Bet laukos sabiedriskā transporta nav vai tas kursē reti un ātri beidz darbu. Cilvēki ir spiesti izmantot savu autotransportu, lai apmierinātu savas vajadzības. Par ko laucinieki tiek sodīti?

Uzskata, ka ir divi teorētiski valsts pārvaldes modeļi – valsts kā tēvs un valsts kā naktssargs. *Valsts kā tēvs* “rūpējas” par iedzīvotāju no šūpuļa līdz kapam – bērnudārzi, bezmaksas izglītība, bezmaksas veselības aprūpe, pensijas, pansionāti. Šādās valstīs nodokļi ir augsti. *Valsts kā naktssargs* lielāko daļu no iepriekš uzskaitītā atstāj iedzīvotāju pašu ziņā vai sniedz tikai ierobežotā līmenī, pildot tikai neatņemamās funkcijas – nodrošina ārējo un iekšējo drošību, noteikumus. Šādās valstīs nodokļi ir zemi. Reiz studentiem pajautāju, kuram modelim pēc viņu domām tuvāka ir Latvija. Atbilde bija negaidīti asprātīga: “Pamāte. Visu atņem un neko nedod pretī!” Strīdēties nesāku...

Lai nu kā, mēs dzīvojam un darbojamies Latvijā, tāpēc ir jāzina Latvijas nodokļu likumi, lai no sūri grūti nopelnītā pēc nodokļu nomaksas paliktu kaut kas pāri arī pašam.

Nodokļu sistēmu Latvijā nosaka 1995.gada likums “Par nodokļiem un nodevām”. Tas ir vispārīgais likums. Tā 8.pantā uzskaitīti 16 nodokļi. Par katru no tiem ir atsevišķs speciālais likums. Mēs apskatīsim tikai dažus no šiem likumiem – tos, kas ir visbūtiskākie un kurus Jums savā uzņēmējdarbībā būs jāievēro.

Ir tiešie un netiešie nodokļi. *Tiešos* nodokļus maksājam par to, kas mums ir vai pieder. Tiešie nodokļi ir Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, Uzņēmumu ienākuma nodoklis, Nekustāmā īpašuma nodoklis, Izložu un azartspēļu nodoklis, Mikrouzņēmumu nodoklis, Transporta ekspluatācijas nodoklis, Uzņēmuma vieglo transportlīdzekļu nodoklis, Solidaritātes nodoklis, Valsts obligātās sociālās apdrošināšanas nodoklis. Ja mums nav ienākumu, peļņas, nekustāmā īpašuma un to nenomājam, transporta, nespēlējam azartspēles un nepērkam loterijas biļetes, šos nodokļus nemaksājam.

Bet atceramies teicienu, ka nav iespējams izvairīties no nodokļiem un nāves. Tas ir patiess, jo pastāv *netiešie* nodokļi – pievienotās vērtības nodoklis, akcīzes nodoklis, muitas nodoklis, dabas resursu nodoklis, elektroenerģijas un subsidētās elektroenerģijas nodoklis. Tikko mēs kaut ko nopērkam, tā samaksājam ne tikai par pašu preci, bet arī visus vai gandrīz visus minētos nodokļus. Šos nodokļus sauc arī par patēriņa nodokļiem, jo tos sākam maksāt tiklīdz kaut ko patērējam. Jo vairāk patērējam, jo vairāk maksājam.

Visa tālākā informācija ir tāda, kāda tā ir šobrīd – 2018.gada martā. Nodokļu likumi ir tie, kas tiek mainīti visbiežāk. Valsts mūs jebkurā brīdī var aplaimot ir jauniem nodokļiem, mainīt nodokļu objektu klāstu vai likmes.

Vislielāko pienesumu valsts budžetā dod **Pievienotās vērtības nodoklis**. To maksā juridiskas un fiziskas personas, kuras ir reģistrētas **PVN maksātāju reģistrā**. Tajā obligāti jāreģistrējas, ja 12 pēc kārtas esošu mēnešu laikā **ienākumi** no saimnieciskās darbības ir **pārsnieguši** likumā noteikto sliekšni **40 000** eiro.

“59.pants. Iekšzemes nodokļa maksātāja tiesības neregistrēties Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā

(1) Iekšzemes nodokļa maksātājs ir tiesīgs neregistrēties Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā, ja tā veikto ar nodokli apliekamo preču piegāžu un sniegto pakalpojumu kopējā vērtība iepriekšējo 12 mēnešu laikā nav pārsniegusi 40 000 eiro.”

PVN standartlikme ir 21%. Ir arī samazinātās likmes 12%, 5% un 0% apmērā. To piemērošanas kārtība aprakstīta 41. līdz 51.pantā.

Ar PVN neapliekamās preču piegādes un pakalpojumi uzskatīti 52.pantā, bet diez vai Jūs tādus varēsiet sniegt. Jums svarīgākais šajā uzskaitījumā ir tas, ka kredīti netiek aplikti ar PVN. Arī darba alga nav PVN objekts.

Ieejot veikalā, Jūs redzat preces gala cenu – cenu ar PVN. Veikali gandrīz visi ir PVN reģistrā reģistrēti uzņēmumi. Nopērkot precī, Jūs čekā vai pavadzīmē redzēsiet 3 skaitļus: summa ar PVN, summa bez PVN un PVN.

Kā tad aprēķina PVN? Lai aprēķinātu summu bez PVN, summa ar PVN ir jādala ar 1.21 vai 121%. Starpība būs PVN. Piemēram, summa ar PVN ir 1000 eiro. Summa bez PVN būs $1000/1.21=826.45$ eiro. PVN būs $1000-826.45 = 173.55$ eiro.

PVN maksātāji, pārdodot savas preces vai pakalpojumus, saņem par to atlīdzību un PVN. Iepērkot preces, pakalpojumus, vai izejvielas no citiem PVN maksātājiem, viņi tiem samaksā atlīdzību un arī PVN, kuru sauc par priekšnodokli. Ja tās pašas preces, pakalpojumi vai izejvielas tiek iepirktas no PVN reģistrā neiekļautām fiziskām vai juridiskām personām, nekāds PVN priekšnodoklis samaksāts netiek. Tāpat PVN priekšnodoklis netiek maksāts par algu, kas nav PVN objekts, atdodot kredītu un citām 52.pantā uzskaitītajām precēm un pakalpojumiem.

Valstij jāsamaksā starpība starp saņemto PVN un samaksāto priekšnodokli.

Reģistrēties vai neregistrēties PVN maksātāju reģistrā? Parēķināsim.

	PVN maksātāju reģistrā neregistrēts	Reģistrēts PVN maksātājs
Saņemts	1 000.00 €	1 000.00 €
Iepirktas izejvielas	300.00 €	300.00 €
Samaksāts kredīts	100.00 €	100.00 €

Saņemts PVN		173.55 €
PVN priekšnodoklis		52.07 €
PVN valstij		121.49 €
Pašam	600.00 €	478.51 €

Starpība 121.49 €

Man šķiet, ka šis piemērs skaidri parāda, ka **būt PVN maksātājam nav izdevīgi**. Kā redzat, starpība tajā, kas paliek PVN ne-maksātājam un PVN maksātājam pašam ir precīzi vienāda ar valstij samaksātā PVN summu. **Izņēmumi** iespējami vienīgi tad, ja sniedzat pakalpojumus vai pārdodat preces, kurām **var piemērot samazināto vai 0% likmi**. Bet tas nebūt nav tik viegli.

1. Praktiskais uzdevums. Nosakiet, vai ir izdevīgi kļūt par PVN maksātāju.

Atveriet Excel modeli failā “PVN ietekme”. Tajā Jūs varat pamainīt vērtības zaļi iekrāsotajās šūnās un paskatīties, kā mainīsies peļņa atkarībā no apgrozījuma. Dzeltenajā šūnā varat mēģināt pie kāda apgrozījuma peļņa pieaugs līdz sākotnējam līmenim. Vai ir vērts pārcensties un sasniegt apgrozījumu, kas ir lielāks, ka likumā noteiktais PVN sliekšnis? Ja nu vienīgi Jūsu biznesa idejas realizācijai nepieciešamas lielas investīcijas un, lai tās saprātīgā laikā atgūtu, ir jāpanāk liels apgrozījums. Bet mēs šeit runājam par to, kā gūt papildus ienākumus, nevis kā kļūt par miljonāru.

2a daļa. Patentmaksa

Tāpēc es pieļauju, ka Jūs var ieinteresēt tāda nodokļu maksāšanas sistēma kā **patentmaksa**. Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nosaka:

“11.¹⁰ pants. Īpaši noteikumi **patentmaksas** maksātājiem

1. Patentmaksa ir valsts noteikts vienots fiksēts maksājums, kas ietver iedzīvotāju ienākuma nodokļa un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas par fiziskās personas saimniecisko darbību.

2. Maksātājs iedzīvotāju ienākuma nodokļa un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu vietā var izvēlēties maksāt patentmaksu, ja viņa ieņēmumi (no saimnieciskās darbības; pensijas, autoratlīdzības utt. netiek skaitītas klāt) pirmstaksācijas gadā nepārsniedz 15 000 eiro un ja viņš atbilst šā panta piektās daļas nosacījumiem attiecībā uz šādām saimnieciskās darbības jomām:

- 1) ādas un tekstilizstrādājumu amatniecība;
- 2) apģērbu un apavu izgatavošana un labošana, pulksteņu un slēdzeņu labošana, kā arī citi sadzīves pakalpojumi;
- 3) amatniecības izstrādājumu izgatavošana;
- 4) floristika;

- 5) fotografēšanas, videoieraksta un audioieraksta pakalpojumi;
- 6) skaistumkopšanas pakalpojumi;
- 7) privātie mājsaimniecības pakalpojumi;
- 8) mājas aprūpes pakalpojumi;

3. Maksātājs var izvēlēties maksāt patentmaksu, ja atbilstoši paša maksātāja prognozei taksācijas gada saimnieciskās darbības ieņēmumi (pārrēķinot uz pilnu taksācijas gadu) nepārsniegs 15 000 eiro.

3.1 Maksātājs, kura saimnieciskās darbības ieņēmumi taksācijas gadā pārsniedz 15 000 eiro, bet kurš taksācijas gadā ir maksājis patentmaksu, saimnieciskās darbības apliekamo ienākumu, sākot ar nākamo mēnesi pēc minētā saimnieciskās darbības ieņēmumu sliedzīna pārsniegšanas un turpmākajos periodos, aprēķina saskaņā ar šā likuma 11. vai 11.1 pantu. Maksātājs var atkārtoti izvēlēties maksāt patentmaksu ne agrāk kā pēc pieciem gadiem.

4. Maksātājs, kas veic saimniecisko darbību un par to maksā patentmaksu, **vienlaikus nevar būt:**

1) saimnieciskās darbības veicējs, kas saimnieciskās darbības ienākumu nosaka saskaņā ar šā likuma 11. (izņemot šā likuma 11.panta divpadsmito daļu) vai 11.¹ pantu;

2) mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs;

3) pakalpojumu sniedzējs saimnieciskās darbības veicējam (arī komersantam) viņa saimnieciskās darbības ietvaros, ja saimnieciskās darbības veicējs (arī komersants) darbojas **tajā pašā saimnieciskās darbības jomā**, par kuru patentmaksas maksātājs maksā patentmaksu.

5. Maksātājs savā saimnieciskajā darbībā, par kuru viņš maksā patentmaksu, **nenodarbina citas personas**”

Lai kļūtu par patentmaksas maksātāju, jāreģistrējas Valsts Ieņēmumu dienestā.

Šī panta 3.daļa praktiski nozīmē, ka patentmaksas maksātājs privātskolotājs nedrīkst sniegt pakalpojumus kādam mācību centram, bet mājkalpotājs nedrīkst sniegt pakalpojumus uzkopšanas uzņēmumam. Bet privātskolotājs drīkst sniegt pakalpojumus uzkopšanas organizācijai un mājkalpotājs drīkst sniegt pakalpojumus mācību firmai. Nedrīkst sakrist saimnieciskās darbības jomas!

Ja jūs vēlaties darboties, kādā no augstāk minētajām nozarēm, tad pievērsiet uzmanību arī šādai iespējai. Ieņēmumi 15 000 eiro gadā nozīmē vidēji 1 250 eiro mēnesī. Svarīgi saprast, cik lieli būs Jūsu izdevumi, lai sasniegtu šādus ieņēmumus un, vai atlikusī starpība Jūs apmierinās. Patentmaksas maksātājs vienlaikus nevar būt pašnodarbinātais. Ja ieņēmumi pārsniegs 15 000 eiro, stāsies

spēkā soda sankcijas un nevarēsiet pieprasīt atļauju darboties ka patentmaksātājs 5 gadus.

Detalizēts un izsmelošs profesiju uzskaitījums, par kurām var maksāt patentmaksu dots Ministru Kabineta 2018.gada 16.janvāra Noteikumos Nr.28. Šie Noteikumi bez maksas pieejami www.likumi.lv

Patentmaksa uzskaitītajām profesijām ir noteikta 100 eiro mēnesī Rīgas pilsētā un 50 eiro mēnesī pārējā Latvijā. Patentmaksu var maksāt par gadu, pusgadu, 3 vai pat 1 mēnesi. Ja darbs ir sezonāls, tad nav jāmaksā par visu gadu.

Pensionāriem ļoti interesanti varētu būt vēl dažas šī panta daļas:

“9. Maksātājam iedzīvotāju ienākuma nodokļa vietā ir tiesības **maksāt samazināto patentmaksu**, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

- 1) tam ir **piešķirta vecuma pensija** (tai skaitā priekšlaicīgi) un tam ir tiesības piemērot pensionāra neapliekamo minimumu vai tas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir atzīts par personu ar 1. vai 2. grupas invaliditāti;
- 2) **tā saimnieciskās darbības ieņēmumi pirmstaksācijas gadā nepārsniedz 3000 eiro;**
- 3) tas atbilst šā panta ceturtās un piektās daļas nosacījumiem;
- 4) tas nav algas nodokļa maksātājs. *(Var saņemt ienākumus uzņēmumā, kas ir mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs, jo tad šos ienākumus nesauc par algu)*

10. **Samazinātā patentmaksa ir 17 eiro gadā vai deviņi eiro pusgadā.** Samazinātā patentmaksa ir galīgs nodokļa maksājums par kalendāra gadu vai sešiem kalendāra mēnešiem, un tā nav atmaksājama maksātājam, izņemot gadījumu, kad Valsts ieņēmumu dienests pieņem lēmumu par atteikumu reģistrēt fizisko personu kā samazinātās patentmaksas maksātāju.”

Varbūt tas Jūs rosina uzsākt savu biznesu kādā no MK Noteikumos Nr.28 minētajām jomām? Tiesa, vienlaicīgi Jūs nedrīkstat būt algots darbinieks. Ja Jūsu saimnieciskās darbības ieņēmumi pirmajā gadā, kad maksājāt samazināto patentmaksu, pārsniegs 3 000 eiro, nākamajā gada vairs šādu samazināto patentmaksu maksāt nevarēsiet, tā būs jāmaksā vispārēja kārtībā. Bet jebkurā biznesā grūtākais ir iesākums un šī varētu būt ļoti laba iespēja.

2b daļa. Mikrouzņēmuma nodoklis.

Gan pašnodarbinātais, gan individuālais komersants, gan SIA var izvēlēties kļūt par **Mikrouzņēmumu nodokļa** maksātāju, vai maksāt nodokļus parastajā – tradicionālajā režīmā. Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 1.pantā noteikts, kas var būt mikrouzņēmums un kādus citus nodokļus šis nodoklis aizvieto:

“1) **mikrouzņēmums** — individuālais komersants, individuālais uzņēmums, zemnieka vai zvejnieka saimniecība, kā arī fiziskā persona, kas reģistrēta Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs, vai

sabiedrība ar ierobežotu atbildību, ja tie atbilst visiem turpmāk šajā punktā minētajiem kritērijiem:

- a) dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas,
- b) **apgrozījums** kalendāra gadā **nepārsniedz 40 000 eiro**,
- c) **darbinieku skaits** nevienā brīdī **nav lielāks par pieciem**,
- d) sabiedrības ar ierobežotu atbildību valdes locekļi ir tikai mikrouzņēmuma darbinieki;
- e) šajā punktā minētā fiziskā vai juridiskā persona nav personālsabiedrības biedrs;

4) **mikrouzņēmumu nodoklis** — nodoklis, kas ietver:

- a) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu par mikrouzņēmuma darbiniekiem,
- b) uzņēmumu ienākuma nodokli, ja mikrouzņēmums atbilst uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātāja pazīmēm,
- c) mikrouzņēmuma īpašnieka iedzīvotāju ienākuma nodokli par mikrouzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumu daļu;”

Acīmredzams, ka šādu vienu nodokli aprēķināt ir daudz vienkāršāk kā 5 augstāk minētos nodokļus katru atsevišķi. Bet nesteidzieties līksmot. Šī nodokļa (MUN) bāze ir apgrozījums “5) **apgrozījums — mikrouzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi**”. MUN likme noteikta 6.panta 1.daļā un tā ir 15%. Tātad nodoklī ir jānomaksā 15% no visiem ieņēmumiem. Ja tiek pārsniegts apgrozījums, darbinieku skaits vai tiem izmaksāts lielāks atalgojums kā noteikts 2.panta 4.daļā, likme pieaug līdz 20% un tiek atņemts MUN maksātāja statuss.

Aprēķinot MUN, tāpat kā maksājot patentmaksu, netiek ņemti vērā nekādi izdevumi.

Ir arī citi ierobežojumi:

“2.pants. Mikrouzņēmuma tiesības izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli

(1) Mikrouzņēmums ir tiesīgs izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli, ja ievēroti šajā likumā noteiktie ierobežojumi.

(2) Ja fiziskā persona ir dalībnieks vairākās sabiedrībās ar ierobežotu atbildību, tiesības izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli ir tikai **vienai no šīm sabiedrībām**.

(3) Ja fiziskā persona ir dalībnieks sabiedrībā ar ierobežotu atbildību un zemnieka vai zvejnieka saimniecības īpašnieks vai individuālais komersants, vai Valsts ieņēmumu dienestā reģistrēts saimnieciskās darbības veicējs, tiesības

izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli ir tikai **vienai no šīm saimnieciskās darbības formām.**

(4) Mikrouzņēmums ir tiesīgs izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli, ja mikrouzņēmuma **darbinieka ienākums no** mikrouzņēmumu nodokli maksājošā **mikrouzņēmuma nepārsniedz 720 eiro mēnesī.**

(5) Mikrouzņēmums ir tiesīgs iegūt mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statusu, ja ir rakstveidā vienojies ar visiem mikrouzņēmuma darbiniekiem par mikrouzņēmumu nodokļa piemērošanu. Šo vienošanos kā atsevišķu noteikumu var ietvert darba līgumā.

(6) Mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs, kurš ir pārtraucis saimniecisko darbību un mikrouzņēmumu nodokļa maksāšanu taksācijas periodā, nevar atkārtoti izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli tajā pašā taksācijas periodā un pēctaksācijas periodā.

(7) Mikrouzņēmums, kas ir izvēlēties maksāt mikrouzņēmumu nodokli, vienlaikus par ienākumiem no saimnieciskās darbības nevar maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli vai patentmaksu.”

2018. gadā vēl darbinieks drīkst strādāt divos mikrouzņēmumos, ja ir bijis pieņemts tajos darbā līdz 2017.gada beigām. Ar nākamo gadu stāsies spēkā vēl viens papildus ierobežojums:

“2.² pants. Darbinieka nodarbināšana mikrouzņēmumā

(1) Fiziskā persona vienlaicīgi var tikt nodarbināta kā mikrouzņēmuma **darbinieks tikai vienā mikrouzņēmumā.**

(2) Mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs, slēdzot darba līgumu, no pretendenta saņem rakstveida apliecinājumu, ka tas nav nodarbināts pie cita mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja.

(3) Valsts ieņēmumu dienests neregistrē mikrouzņēmuma darbinieku kā darba ņēmēju mikrouzņēmumā, ja tas ir nodarbināts citā mikrouzņēmumā.

MUN jāaprēķina un jānomaksā Valsts Kasē reizi ceturksnī. Aprēķins ir vienkāršs – jāpareizina apgrozījums iepriekšējā ceturksnī ar likmi 15%.

Pirms izvēlēties kļūt par MUN maksātāju, apsveriet kādi būs jūsu izdevumi. Ja tie būs nelieli, tad šis nodokļu maksāšanas režīms var būt ļoti izdevīgs. Tas ir izdevīgs pakalpojumu sniedzējiem, it sevišķi garīgā darba darītājiem, jo visbiežāk saimnieciskās darbības izmaksas ir zemas. Tiem, kas vēlas nodarboties ar ražošanu vai amatniecību, ir nopietni jāapsver izejvielu, materiālu, telpu un tā tālāk izmaksas, lai nebūtu zaudētāji.

Tā kā netiek ņemti vērā nekādi izdevumi, var izrādīties, ka pēc nodokļa nomaksas pašam nekas daudz pāri nepaliek un SIA ir izdevīgāk ir maksāt algas un rēķināt visus 5 tradicionālos nodokļus, kuri uzskaitīti Mikrouzņēmumu likuma

1.panta 4.daļā. Matemātiska modelēšana 2017.gadā parādīja, ka tad, ja visu saimnieciskās darbības izdevumu (atskaitot algas) īpatsvars veido vairāk kā 52% no apgrozījuma, izdevīgāk ir maksāt nodokļus tradicionāli. Tagad to vairs precīzi modelēt nevar, jo neapliekamais minimums katram darbiniekam tiek noteikts individuāli, atbilstoši viņa iepriekšējiem ienākumiem. Jo tie bijuši lielāki, jo neapliekamais minimums ir mazāks. Droši vien esat ievērojuši, ka beiguši darboties visi agrāk internetā pieejamie algas kalkulatori.

Bez tam, algas neapliekamais minimums neattiecas uz cilvēkiem, kuri saņem vecuma pensiju! Vecuma pensionāriem 2018.gadā noteikts neapliekamais ienākuma nodokļa minimums 3000 eiro gadā jeb 250 eiro mēnesī un to ņem vērā, izmaksājot pensiju. Ja Jūsu pensija ir mazāka par 250 eiro mēnesī un Jūs strādājat algotu darbu, IIN pārmaksu varat saņemt atpakaļ, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju. Pirms pensijas vecuma cilvēki, kuriem ir algas nodokļa grāmatiņa, savu neapliekamo minimumu var noskaidrot EDS sadaļā “Pārskati”, “Algas nodokļa grāmatiņa” vai pie sava grāmatveža.

2. praktiskais uzdevums. Nosakiet, vai Jums kā juridiskai personai būtu izdevīgi kļūt par mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju.

Atvērt failu “MUN-tradicionāli” un pamēģināt prognozēt savus ienākumus un pamainīt saimnieciskās darbības izdevumu īpatsvaru (zaļajās šūnās), lai redzētu pie kādas attiecības Jūsu uzņēmumā MUN maksāšana kļūst neizdevīga.

3a daļa. Autoratlīdzība.

Nav izslēgts, ka Jūsu kā fiziskas personas radīto produktu vai pakalpojumu var uzskatīt par **autoratlīdzības objektu** - zinātnes, literatūras un mākslas darbu, atklājumu, izgudrojumu un rūpniecisko paraugu. Autoratlīdzību arī apliek ar nodokļiem, bet atšķirīgā kārtībā.

Autoratlīdzība ir ienākumi, kas tiek izmaksāti, noslēdzot autoratlīdzības līgumu, un kuriem ir noteikta īpaša valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (obligātās iemaksas) veikšanas kārtība.

Tām fiziskajām personām, kuru ienākums no autoratlīdzības mēnesī ir vismaz minimālās alga (2018.gadā 430 eiro) un kuras **vienlaikus**:

- **nav darba attiecībās** nedz ar autoratlīdzības izmaksātāju, nedz ar kādu citu darba devēju,
- **vai atlīdzības apmērs pie darba devēja ir mazāks par minimālās algas apmēru** (430 eiro)

ir jāreģistrējas VID pašnodarbinātās personas statusā un reizi ceturksnī jāveic obligātās iemaksas valsts budžetā 32.15% (pensionāriem – 30.34%) apmērā no brīvi izraudzītas saņemtā ienākuma daļas, bet ne mazāk kā no minimālās algas.

Autoratlīdzības saņēmējs reģistrējas pašnodarbinātās personas statusā līdz nākamā mēneša 10.datumam, kad ienākums no autoratlīdzības ir vismaz 430 eiro. Reģistrēties pašnodarbinātā statusā var izmantojot Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS).

Lai noteiktu, vai ienākums no autoratlīdzības ir vismaz 430 eiro mēnesī, **no līgumā norādītās autoratlīdzības atskaita autora darba radīšanas izdevumus**, kuru normas ir noteiktas 25 % un 50 % apmērā, ņemot vērā darbības veidu. Tie ir noteikti MK 21.09.2010 Noteikumu Nr. 899 “Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanas kārtība” 57.punktā (14.11.2017 redakcijā):

“Nodokļa maksātājam ir tiesības no autoratlīdzības (honorāra) summas atskaitīt likuma 10. panta pirmās daļas 4. punktā minētos zinātnes, literatūras un mākslas darbu, atklājumu, izgudrojumu un rūpniecisko paraugu autoru izdevumus, kuri saistīti ar šo darbu radīšanu, izdošanu, izpildīšanu vai citādu izmantošanu, šādā apmērā:

57.1. 50 % apmērā no autoratlīdzības (honorāra) summas:

57.1.1. par dramatiskiem un muzikāli dramatiskiem darbiem un to izpildījumiem;

57.1.2. par horeogrāfiskiem darbiem, pantomīmām un to izpildījumiem;

57.1.3. par muzikāliem darbiem ar tekstu vai bez tā un to izpildījumiem;

57.1.4. par audiovizuāliem darbiem;

57.1.5. par zīmējumiem, glezniecības, tēlniecības un grafikas darbiem un citiem mākslas darbiem;

57.1.6. par lietišķās mākslas darbiem, dekorācijām un scenogrāfijas darbiem;

57.1.7. par dizaina darbiem;

57.1.8. par fotogrāfiskiem darbiem un darbiem, kas izpildīti fotogrāfijai līdzīgā veidā;

57.1.9. par celtnu, būvju un arhitektūras darbu skicēm, metiem, projektiem un celtnu un būvju risinājumiem, citiem arhitektūras darinājumiem, pilsētbūvniecības darbiem un dārzu un parku projektiem un risinājumiem, kā arī pilnīgi vai daļēji uzceltām būvēm un īstenotiem pilsētbūvniecības vai ainavu objektiem;

57.1.10. par ģeogrāfiskām kartēm, plāniem, skicēm un plastiskiem darbiem, kas attiecas uz ģeogrāfiju, topogrāfiju un citām zinātnēm;

57.1.11. par apdarēm, muzikāliem aranžējumiem, ekrānizācijām un tamlīdzīgiem darbiem;

57.1.12. par atklājumiem, izgudrojumiem un rūpnieciskajiem paraugiem;

57.1.13. par dizaina projektiem;

57.2. 25 % apmērā no autoratlīdzības (honorāra) summas:

57.2.1. par literāriem darbiem (grāmatas, brošūras, runas, datorprogrammas, lekcijas, aicinājumi, ziņojumi, sprediķi un citi līdzīga veida darbi) un to izpildījumiem, tai skaitā par darbiem, kas radīti, izdoti, izpildīti vai citādi izmantoti presē un citos plašsaziņas līdzekļos;

57.2.2. par scenārijiem un audiovizuālu darbu literāriem projektiem;

57.2.3. par tulkojumiem, pārstrādātiem darbiem, anotācijām, referātiem, kopsavilkumiem, apskatiem, dramaturģiskajiem darbu krājumiem (enciklopēdijas, antoloģijas, atlanti un tamlīdzīgi darbu krājumi) un datubāzēm.”

Izpētiēt uzmanīgi šo sarakstu, tas ir daudz plašāks kā agrāk!

Papildus, autoratlīdzības ienākuma **izmaksātājs** no saviem līdzekļiem veic obligātās iemaksas autoratlīdzības ienākuma saņēmēja **pensiju apdrošināšanai 5 % apmērā** no autoratlīdzības apmēra, izņemot vecuma vai invaliditātes pensijas saņēmējus, autortiesību mantiniekus un nerezidentus. Tas varētu arī nozīmēt, ka pasūtītājs jau autoratlīdzības līgumā norādīs attiecīgi mazāku summu.

3b daļa. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ieņēmumu pārsniegumu par izdevumiem.

Kā fiziska persona Jūs varat veikt saimniecisko darbību kā pašnodarbinātais, izvēloties arī **maksāt nodokļus** likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” **11.pantā noteiktajā kārtībā** maksāt IIN par ienākumu pārsniegumu pār izdevumiem. Tas nozīmē veikt ne tikai ienākumu, bet arī izdevumu uzskaiti. 2018.gadā IIN likme ir 20%, ja Jūsu ienākumi nepārsniedz izdevumus vairāk kā par 20 000 eiro. Tomēr tas nav tik vienozīmīgi, kā varētu šķist.

Pirmkārt, rūpīgi izpētiēt, kādus izdevumus Jūs drīkstat attiecināt uz savu saimniecisko darbību.

Otrkārt, atcerieties, ka IIN ir cieši saistīts ar VOSAI. Ja Jūsu ieņēmumu pārsniegums pār izdevumiem mēnesī būs **mazāks kā minimālā alga** (2018.gadā 430 eiro), Jums būs **jāmaksā VOSAI 5% apmērā no pārsnieguma** (Likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 23² pants Obligātās pensiju iemaksas pašnodarbinātajiem). Jā Jūsu ieņēmumu pārsniegums pār izdevumiem mēnesī būs **lielāks kā minimālā alga**, Jums būs jāmaksā **VOSAI vismaz no minimālās algas**. Likmes noteiktas 19.12.2017 MK Noteikumu Nr. 786 “Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem”9. un 10.punktos. Pašnodarbinātajam tā ir **32.15%**,

pensijas vecuma pašnodarbinātajam – **30.34%**. Tas nozīmē, ka būs jāšķiras no vismaz 138.25 eiro vai 130.46 eiro mēnesī.

Svarīgi ir saprast, kuri ieņēmumi un kuri izdevumi tiek ņemti vērā no saimnieciskās darbības gūtā ienākuma noteikšanā, tāpēc paskatīsim sīkāk likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.pantu.

1. Fiziskās personas **ienākums no saimnieciskās darbības** tiek aprēķināts kā šajā pantā noteikto **ieņēmumu** un ar to gūšanu saistīto **izdevumu starpība**.

1.¹ **Par fiziskās personas saimniecisko darbību ir uzskatāma** jebkura darbība, kas vērsta uz preču ražošanu, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību. Saimnieciskā darbība ietver arī ar uzņēmuma līguma izpildi saistīto darbību, profesionālo darbību, nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, komercaģenta, māklera un individuālā komersanta darbību, kā arī fiziskās personas īpašumā esoša individuālā uzņēmuma (arī zemnieka un zvejnieka saimniecības) darbību.

1.³ Fiziskās personas darbība kvalificējama kā saimnieciskā darbība, ja tā **atbilst vienam no šādiem kritērijiem**:

1) darījumu regularitāte un sistemātiskums (trīs un vairāk darījumi taksācijas periodā vai pieci un vairāk darījumi trijos taksācijas periodos);

2) ieņēmumi no darījuma pārsniedz 14 229 un vairāk *eiro* taksācijas gadā, izņemot ienākumus no personīgā īpašuma atsavināšanas atbilstoši šā likuma 9.panta pirmās daļas 19.² punktam;

3) darbības ekonomiskā būtība vai personas īpašumā esošo lietu apjoms norāda uz sistemātisku darbību ar mērķi gūt atlīdzību.

3. **Izdevumos**, ja tie saistīti ar taksācijas gada ienākuma gūšanu no saimnieciskās darbības, **tiek ieskaitīti**:

1) izdevumi par iegādātām izejvielām, materiāliem, pusfabrikātiem, izstrādājumiem, par inventāru, kura vērtība nepārsniedz 1000 eiro, par precēm, kurināmo un enerģiju;

2) izdevumi, kas saistīti ar algotā darbaspēka izmantošanu likumdošanas aktos atļautajos gadījumos;

3) komandējumu, reklāmas, kancelejas, pasta, telegrāfa, teleksa, telefaksa, mārketinga un mākslas darbu taksācijas izdevumi;

4) pamatlīdzekļu nolietojums, ko aprēķina saskaņā ar šā likuma 11.5 pantu un Ministru kabineta noteikumos noteikto kārtību;

5) izdevumi, kas saistīti ar pamatlīdzekļu kārtējo remontu;

6) nomas un īres maksa;

7) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas par darbiniekiem, kā arī atbilstoši šā likuma 8.panta piektās daļas noteikumiem par darbiniekiem iemaksātās dzīvības apdrošināšanas (ar līdzekļu uzkrāšanu) prēmiju summas un iemaksas privātajos pensiju fondos atbilstoši licencētiem pensiju plāniem un dzīvības, veselības un negadījumu apdrošināšanas (bez līdzekļu uzkrāšanas) prēmiju summas;

7¹) obligātās apdrošināšanas prēmiju maksājumi par saimnieciskajā darbībā izmantotiem pamatlīdzekļiem;

7²) solidaritātes nodoklis par darbiniekiem;

8) izdevumi par darbinieku izglītošanu un kvalifikācijas paaugstināšanu;

9) citu personu veikto ražošanas rakstura darbu un no citām personām saņemto pakalpojumu izmaksas, izņemot kapitālieguldījumu izmaksas;

10) procentu maksa par banku kredīta vai līzings pakalpojumu izmantošanu, izņemot soda naudas maksājumus;

11) maksa par licenci;

12) zaudējumi tiesas noteiktajā apmērā, kuri nodarīti līgumpartneriem, neizpildot vai pienācīgi neizpildot savas saistības;

13) Latvijas Republikā noteikto nodokļu (izņemot iedzīvotāju ienākuma nodokli un pievienotās vērtības nodokli) un nodevu (izņemot valsts nodevu par prasības pieteikumu tiesā) maksājumi valsts vai pašvaldības budžetā;

14) meža atjaunošanas izmaksas 25 procentu apmērā, ja ir noslēgta vienošanās attiecīgi ar meža īpašnieku vai tiesisko valdītāju par meža atjaunošanu un meža atjaunošanas izmaksas netiks iekļautas saimnieciskās darbības izdevumos;

14¹) ar kokmateriālu sagatavošanu un atsavināšanu saistītās izmaksas 50 procentu apmērā no kokmateriālu atsavināšanas ieņēmumiem, ja šīs izmaksas netiek dokumentāri pamatotas;

15) *citi izdevumi*, kas saistīti ar saimniecisko darbību un nepieciešami tās nodrošināšanai, *saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem*.

Esiet uzmanīgi ar 15.daļu. Nevis citi izdevumi, ko Jūs uzskatāt par saistītiem un nepieciešamiem, bet tikai tādi, kurus var atrast vismaz kādos Ministru Kabineta noteikumos!

Pievērsiet īpašu uzmanību šīm jaunajām normām – tās stājas spēkā ar 2018.gada 1. janvāri un daudziem būs pārsteigums.

3.¹ Ar saimniecisko darbību saistītie izdevumi tiek piemēroti apmērā, kas nepārsniedz 80 procentus no fiziskās personas kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem.

3.² Saimnieciskās darbības *izdevumu veidi, kuri* ar saimniecisko darbību saistītajos izdevumos ir *iekļaujami pilnā apmērā:*

1) darba alga un darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, tai skaitā solidaritātes nodoklis, ko saimnieciskās darbības veicējs maksā par saviem darbiniekiem;

2) nekustamā īpašuma nodoklis;

3) pamatlīdzekļu nolietojums, ko aprēķina saskaņā ar šā likuma 11.⁵ pantu un Ministru kabineta noteikumos noteikto kārtību;

4) kompensācijas īrniekiem par dzīvojamo telpu atbrīvošanu un īres līguma laušanu sakarā ar dzīvojamās telpas kapitālremontu vai telpu pārbūvi saimnieciskās darbības veikšanai.

4. Ar saimniecisko darbību saistītajos izdevumos netiek ieskaitīti izdevumi, kas saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumu tiek uzskatīti par ar saimniecisko darbību nesaistītiem izdevumiem.”

Kā var secināt, no 20% ieņēmumu INN pēc gada deklarācijas izsniegšanas nāksies maksāt, lai arī kādi būtu Jūsu saimnieciskās darbības izdevumi. Un turpmāk strādāt ar zaudējumiem nebūs iespējams.

3.praktiskais uzdevums. Nosakiet, kurš no nodokļu maksāšanas režīmiem Jums būtu izdevīgākais, ja izvēlēšities saimniecisko darbību veikt kā fiziska persona.

Atveriet failu “*Fiziska persona*”. Ja Jūs jau esat pensijā, izvēlaties lapu “Pensionāriem”, ja nē – izvēlieties lapu “Pirms pensijas”. Zaļajās šūnās ievadiet, kādus ieņēmumus un kādus izdevumus Jūs prognozējat un paskatieties, kādi ir rezultāti. Pirms pensijas vecuma cilvēkiem dzeltenajā šūnā jānorāda patentmaksas apmērs, atkarībā no tā, vai darbosities Rīgā vai ārpus tās. Tiem, kuri uzskata, ka varētu slēgt autoratlīdzības līgumus, jānorāda, vai ir darba attiecībās un saņem vismaz minimālo algu, kā arī autora izdevumu procents, atbilstoši MK Noteikumiem.

Ko no tā visa varam secināt?

Pensionāram visizdevīgāk veikt saimniecisko darbību kā patentmaksas maksātājam. Tas attiecas arī uz pirms pensijas vecuma cilvēkiem, it sevišķi ārpus Rīgas. Tomēr tas ir iespējams tikai noteiktās profesijās.

Izdevīga ir arī autoratlīdzība, bet arī jāreķinās, ka tā iespējama tikai Ministru Kabineta noteiktajās darbības jomās.

Visvienkāršāk ir ar mikrouzņēmuma nodokļa aprēķināšanu, tikai jāuzmanās savlaicīgi (90 dienās) norēķināties, ja ir izmaksāta nauda avansa norēķinam un nepārsniegt komandējumu izdevumu normas, kas noteiktas 2010.gada 12.oktobra MK Noteikumos Nr.969 “Kārtība, kādā atlīdzināmi ar

komandējumiem saistītie izdevumi”, lai šādas izmaksas netiktu uzskatītas par darbinieku ienākumiem. Tomēr, jāatceras, ka MUN maksātājam nevajadzētu būt lieliem citiem saimnieciskās darbības izdevumiem savu preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai.

Ja Jūs izšķirsieties dibināt savu SIA, atcerieties, ka SIA būs jāsniedz arī gada pārskats ar bilanci un peļņas zaudējumu aprēķinu. Bez grāmatveža, kaut vai grāmatvedības ārpakalpojuma, neiztiksiet.

Ja nolemsiet būt pašnodarbinātais un rēķināt savus ieņēmumus un izdevumus, arī sirsnīgi iesaku regulāri konsultēties ar zinošu aktīvu grāmatvedi. Gribētu uzsvērt – aktīvu – tādu, kas arī pašlaik strādā, jo nekas pie mums Latvijā nemainās tik bieži un regulāri, kā nodokļu regulējums.

Cita starpā – nav aizliegts nodibināt savu SIA – juridisku personu, vienlaikus kā fiziskai personai saņemt autoratlīdzību un būt pašnodarbinātajam vai maksāt patentmaksu.